

Сергій Каріков*

ПОЛІТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ КУРФЮРСТА МОРІЦА САКСОНСЬКОГО В 1547–1553 рр. У КОНТЕКСТІ ЛЮТЕРАНСЬКОЇ КОНФЕСІОНАЛІЗАЦІЇ

У статті розглянуто основні напрями політики курфюрста Моріца Саксонського. Схарактеризовано підходи Моріца до вирішення конфесійно-політичних проблем, його відносини з імператорською владою, зовнішньополітичні контакти. Визначено причини участі Моріца Саксонського у виступі князів проти імператора Карла V. Зроблено висновок щодо зростання політичної значущості курфюршества Саксонського у процесі лютеранської конфесіоналізації.

Ключові слова: курфюрст Моріц Саксонський, імператор Карл V, конфесіоналізація, Реформація, курфюршество Саксонське, Священна Римська імперія, інтерим.

Події лютеранської конфесіоналізації в німецьких територіях XVI ст. нерозривно пов'язані з політичними процесами раннього Нового часу. Боротьба між імперською та князівською владою, конфлікти між євангелічними, католицькими й реформатськими правителями, зростання суспільно-політичної активності міського населення безпосередньо впливали на конфесійне будівництво в німецькому суспільстві, великою мірою визначаючи його результати. Досліджуючи зазначені процеси, варто, зокрема, приділити увагу діяльності тих осіб, які відігравали провідну роль у суспільно-політичному житті Німеччини раннього Нового часу. До таких діячів належить курфюрст Моріц Саксонський.

Постать Моріца Саксонського традиційно викликає значний інтерес у дослідників Реформації. У бурхливих подіях 40–50-х рр. XVI ст. — Шмалькальденській війні 1546–1547 рр., дипломатичних переговорах, «князівській війні» 1552 р. — роль цього політичного діяча виявилася однією з ключових. Водночас зазначимо, що в історіографії склалися різні підходи до оцінки політичної діяльності Моріца. Сучасні дослідники характеризують її, зокрема, як балансування, орієнтоване на досягнення власної політичної вигоди¹, як можливий, але нереалізований варіант створення регіональної абсолютистської

* **Сергій Каріков** — кандидат історичних наук, доцент, Національний університет цивільного захисту України, karsan2002@mail.ru

¹ Klueping H. Die Konfessionelle Zeitalter. 1525–1648 / H. Klueping. — Stuttgart: Ulmer, 1989. — S. 139.

держави в межах Саксонії², як надання нового виміру політичним та конфесійним основам державного ладу курфюршества Саксонського³. Остання характеристика набуває розвитку в узагальнюючому визначенні дій Моріца у сфері політики і церкви як таких, що увічнили Саксонію в історії майбутніх століть⁴. Таке розмаїття суперечливих оцінок — від критичних до компліментарних — засвідчує актуальність подальшого вивчення різних аспектів багатогранної діяльності Моріца.

Не маючи на меті в межах однієї розвідки охарактеризувати всю політичну біографію Моріца Саксонського, ми зосереджуємо увагу на її заключному етапі — 1547–1553 р. Саме в цей час, після завершення Шмалькальденської війни, енергійний Моріц став курфюрстом Саксонії, зосередивши в своїх руках владу над переважною більшістю володінь регіону. За часів правління Моріца курфюршество Саксонське відіграло важливу роль у подіях Реформації, що визначалося як його місцем у політичних відносинах у межах Священної Римської імперії, так і активною участю в зовнішньополітичній діяльності. Загальна оцінка політичної діяльності Моріца Саксонського у зазначений період, на нашу думку, має бути надана з урахуванням відповіді на питання, наскільки ця діяльність продовжувала попередній курс саксонських правителів і наскільки вона відхилялася від цього курсу.

Прихід Моріца до влади в курфюршестві Саксонському став закономірним наслідком завершення Шмалькальденської війни. Після того, як курфюрста Йоганна Фрідріха Саксонського було взято в полон імператорськими військами, його регалії, разом з правами на Саксонію-Віттенберг — тобто на власне курфюршеські землі — перейшли до герцога Моріца. 4 червня 1547 р. Моріц посів місце саксонського курфюрста, а 24 лютого 1548 р. на Аугсбурзькому рейхстазі імператор Карл V здійснив урочисту офіційну церемонію жалування Моріцу курфюршеського володіння⁵. Переможені родичі Моріца були вимушені відступити до тюрінських володінь. З цього часу береги Ельби з Дрезденом, Мейссеном, Віттенбергом, Рудні гори, що простяглися вздовж богемських володінь Габсбургів, були закріплені за Моріцем та його спадкоємцями. Близькість до імперських доменів стала константою місцевої історії Саксонії⁶. Таким чином, курфюршество Саксонське було переведене з-під влади ернес-

² *Ивонин Ю.Е.* Загадки политики Морица Саксонского / Ю.Е. Ивонин // Ивонин Ю.Е. Императоры, короли, министры. Политические портреты XVI века: Исторические очерки. — Днепропетровск: Изд-во ДГУ, 1994. — С. 128.

³ *Rudersdorf M.* Moritz (1541/47–1553) / M. Rudersdorf // *Die Herrscher Sachsens. Markgrafen, Kurfürsten, Könige. 1089–1918.* — München: Beck, 2007. — S. 91.

⁴ *Herrmann J.* Moritz von Sachsen (1521–1553): Landes-, Reichs- und Friedensfürst / J. Herrmann. — Beucha-Markkleeberg: Sax-Verlag, 2013. — S. 7.

⁵ *Smolinsky H.* Albertinisches Sachsen / H. Smolinsky // *Die Territorien des Reichs im Zeitalter der Reformation und Konfessionalisierung. Land und Konfession 1500–1600.* — Münster: Aschendorff, 1990. — Bd. 2. — S. 20.

⁶ *Прокопьев А.Ю.* Как сохранить единство? О возможностях интеграции в век религиозного раскола / А.Ю. Прокопьев // *Проблемы социальной истории и культуры Средних веков и раннего Нового времени.* — Вып. 11. — СПб., 2014. — С. 9.

тинської лінії правлячої династії Веттінів під контроль представників альбертинської лінії.

Однак, на думку Ю. Івоніна, хоча територіальні володіння Моріца Саксонського після Шмалькальденської війни зросли, а він здобув титул курфюрста, його роль у німецьких справах стала менш значною, ніж у колишніх курфюрстів Саксонії⁷. Виникнення такого двозначного становища може бути пояснене насамперед діями імператора Карла V, не зацікавленого у надмірному посиленні політичного впливу територіальних правителів. Дослідники пов'язують початок відчуження між курфюрстом та імператором з негативною реакцією Карла V на прохання Моріца пом'якшити долю його тестя — ландграфа Філіпа Гессенського, який після поразки євангелічного угруповання у Шмалькальденській війні був заарештований⁸.

На думку Ф. Бецоляда, дії імператора були зумовлені правилом «Divide et impera»: щоб тримати Моріца в постійній невпевненості і залежності, найкращим засобом для Карла V була підтримка суперництва між обома саксонськими династичними лініями. Відповідно новоспечений саксонський курфюрст мусив гарантувати молодшим представникам ернестинської династичної лінії щорічний прибуток у 50 тис. гульденів, передати їм частину земель у Тюрінгії, а королю Фердинанду — лени ернестинського дому Веттінів у Чехії. Крім того, він не здобув очікуваного права контролю над Магдебургом і Гальберштадтом — центрами духовних володінь. Така ситуація перешкоджала Моріцу досягнути реального незалежного становища територіального правителя⁹.

Гострою суспільно-політичною проблемою, яку мав вирішувати Моріц, стало й релігійне питання. Конфесійно-політична ситуація в курфюрстві Саксонському після завершення Шмалькальденської війни визначалася як чинниками внутрішнього порядку (створення протягом попередніх двох десятиліть основ євангелічної церковної організації), так і зовнішніми впливами. Ключову роль серед останніх відіграло ухвалення Аугсбурзького інтериму на засіданні рейхстагу; цей документ було надруковано 15 травня 1548 р.¹⁰

Х. Шиллінг визначає Аугсбурзький інтерим або «імператорську мішану релігію» як спробу попереднього вирішення релігійної проблеми до остаточного її врегулювання, яке мало відбутися на основі постанов Тридентського церковного собору, що розпочав дію у 1545 р.¹¹. Інтерим відкидав ключові положення

⁷ *Ивонин Ю.Е.* Загадки политики Морица Саксонского / Ю.Е. Ивонин // Ивонин Ю.Е. Императоры, короли, министры. Политические портреты XVI века: Исторические очерки. — Днепропетровск: Изд-во ДГУ, 1994. — С. 126.

⁸ *Junghans H.* Martin Luther und Wittenberg / H. Junghans. — München; Berlin: Koehler und Amelang, 1996. — S. 123.

⁹ *Бецольд Ф.* История реформации в Германии / Ф. Бецольд; пер. с нем. — СПб.: Изд. Л.Ф. Пантелеева, 1900. — Т. 2. — С. 298.

¹⁰ *Zur Mühlen K.-H.* Reformation und Gegenreformation / K.-H. zur Mühlen. — Göttingen: Vandenhoeck und Ruprecht, 1999. — Т. 2. — С. 50.

¹¹ *Schilling H.* Aufbruch und Krise. Deutschland 1517–1648 / H. Schilling. — Berlin: Siedler, 1994. — S. 233.

догматики лютеранства, а також більшість елементів євангелічного культу. У цьому документі було недвозначно проголошено: усі католицькі церемонії, зокрема — чин хрещення, мали зберігатися. Так само мали залишатися в церквах предмети католицького культу (ікони, статуї та ін.)¹². До поступок на користь протестантів, визнаних Аугсбурзьким інтеримом, належали дозвіл мирянам причащатися під двома видами (як хлібом, так і вином), а також скасування целібату. Однак навіть їх запровадження обмежувалося територіями, де раніше вже відбулося створення євангелічної церковної організації. У католицьких володіннях існуюча церковна організація та порядок богослужіння зберігалися без змін¹³. Фактично інтерим позначив неприховане прагнення імператора і католицького духовенства усунути всі можливості для подальшого здійснення лютеранської конфесіоналізації, звівши її до окремих обрядів, які не мали зачіпати фундаментальних догматів віровчення католицизму.

Саксонський курфюрст скаржився імператору, що Аугсбурзький інтерим є занадто важким для нього. Імовірно, він усвідомлював, що покора його нових підданих не буде забезпечена в умовах дії інтериму, а, швидше, ухвалення цього документа додасть нових труднощів. Тому Моріц не міг і не бажав приймати Аугсбурзький інтерим без обговорення з представниками земельних станів та теологами¹⁴. Небайдужість курфюрста до цієї проблеми засвідчує листування з групою віттенберзьких теологів, які в листопаді 1548 р. підготували перелік суперечливих пунктів (дотримання посту, відправа приватних мес) і виклали пропозиції щодо питань догматики і культу¹⁵. У підсумку обговорення 22 грудня 1548 р. на сеймі було ухвалено Лейпцизький інтерим, що, поширюючись на територію курфюршества Саксонського, мав певні особливості порівняно з загальноімперським Аугсбурзьким інтеримом¹⁶.

Ухвалений у Лейпцизі документ, в укладанні якого взяв активну участь Філіп Меланхтон, був своєрідним компромісом з католицизмом, що знайшло вияв у відновленні низки зовнішніх обрядів католицького богослужіння. Ідейним обґрунтуванням такого підходу став принцип адіафори як морально-

¹² Folgen der Niederlage: das Augsburger Interim / R.A. Müller (Hg.) // Deutsche Geschichte in Quellen und Darstellung. — Stuttgart: Reclam, 2001. — Bd. 3. — S. 455–456.

¹³ *Klueting H.* Die Konfessionelle Zeitalter... — S. 132.

¹⁴ *Wartenberg G.* Die Entstehung der sächsischen Landeskirche von 1539 bis 1559 / G. Wartenberg // Das Jahrhundert der Reformation in Sachsen. — Berlin: Evangelische Verlagsanstalt, 1989. — S. 84.

¹⁵ Erste Schrift der Räte an die Theologen // Politische Korrespondenz des Herzogs und Kurfürsten Moritz von Sachsen. — Berlin: Akad.-Verl., 1992. — Bd. 4. — S. 220–221; Erste Bedenken der Theologen und Georgs von Anhalt über die Agende an die Räte // Politische Korrespondenz des Herzogs und Kurfürsten Moritz von Sachsen. — Berlin: Akad.-Verl., 1992. — Bd. 4. — S. 221–222 § Andere Schrift der Theologen // Politische Korrespondenz des Herzogs und Kurfürsten Moritz von Sachsen. — Berlin: Akad.-Verl., 1992. — Bd. 4. — S. 222–223.

¹⁶ *Steinmetz M.* Deutschland von 1476 bis 1648 (Von der frühbürgerlichen Revolution bis zum Westfälischen Frieden) / M. Steinmetz. — Berlin: VEB Deutscher Verlag der Wissenschaften, 1965. — 428 S.

етичної нейтральності зовнішніх обрядів і відповідно — їх неістотності для сповідування євангелічного віровчення. Ортодоксальні лютерани (зокрема, Матиус Флакк) рішуче засудили ці поступки¹⁷. Однак у підсумку компромісний Лейпцизький інтерим стримав подальшу рекатолизацію Саксонії, на певний час забезпечивши стабільність у суспільстві і зберігши можливість у майбутньому активізувати лютеранську конфесіоналізацію в регіоні.

Одночасно при дворі Моріца було розроблено програму реформування сфери державного управління, фінансів, судової системи, освіти на території курфюршества Саксонського¹⁸. Зокрема, в регіоні продовжували функціонувати створені ще в 1543 р. т.зв. «князівські» школи у Гріммі, Мейссені і Пфорті, програма яких забезпечувала виховання молоді в дусі євангелізму¹⁹. Відповідно до загальної тенденції осілої територіальних государів, притаманній у XVI ст. різним німецьким князівствам, у регіоні оформилася резиденція як постійне місце перебування територіального государя і його двору, що сприяло удосконаленню організації системи державного управління. Таким політичним центром курфюршества Саксонського став Дрезден²⁰.

Зазначені заходи сприяли поступовому подоланню негативного ставлення до нового правителя з боку євангелічних кіл саксонського суспільства. Відносна стабілізація внутрішнього суспільно-політичного становища допомогла Моріцу перейти до подальших дій, які за своїм значенням вийшли за межі території, підконтрольної курфюрсту. Тому подальші політичні процеси в курфюрстві Саксонському за часів правління Моріца, на наш погляд, доцільно розглядати в широкому контексті суспільно-політичної ситуації у Священній Римській імперії на межі 40–50-х рр. XVI ст. Відповідно активізація дій саксонського курфюрста може бути визначена як конкретний вияв загальної реакції низки територіальних правителів на посилення тиску імператорської влади, втіленням якого постало ухвалення Аугсбурзького інтериму.

З 1550 р. в альбертинській політиці почала виявляти себе нова орієнтація, пов'язана із загальноімперськими процесами. Відмова імператора звільнити ландграфа Філіпа Гессенського спричинила жорстку позицію імперських чинів на Аугсбурзькому рейхстазі 1550/1551 рр. Промовистою була та обставина, що голоси протесту лунали з боку не тільки протестантських, а й католицьких князів, що засвідчило інтегральну єдність територіальних правителів у структурі

¹⁷ *Бецольд Ф.* История реформации в Германии... — С. 319.

¹⁸ *Winter C.* Sachsen als europäische Großmacht? Moritz von Sachsen als Führer der Opposition gegen Kaiser Karl V / C. Winter // Denkströme. Journal der Sächsischen Akademie der Wissenschaften. — 2010. — Н. 4. — С. 112.

¹⁹ *Thomas R.* Die Neuordnung der Schulen und der Universität Leipzig / R. Thomas // Das Jahrhundert der Reformation in Sachsen. — Berlin: Evangelische Verlagsanstalt, 1989. — С. 126.

²⁰ *Таценко Т.Н.* Центральные органы управления в немецких территориальных государствах XVI в. / Т.Н. Таценко // Властные институты и должности в Европе в Средние века и раннее Новое время. — М.: КДУ, 2011. — С. 189.

імперії: різниця у вірі не передбачала автоматично статусного антагонізму²¹. Загострення політичної ситуації також визначалося антиклерикальним рухом у Північній Німеччині, загострення якого було пов'язане з обороною Магдебурга. На думку Г. Вартенберга, ці події підштовхнули Моріца до подальшого пошуку союзників²².

Провідну роль у підготовці виступу проти імператора відіграли територіальні правителі північних і східних територій Німеччини, де лютеранська конфесіоналізація розгорнулася вже у 20-х рр. XVI ст. Зокрема, для захисту евангелізму об'єдналися князі Ганс Бранденбург-Кюстрінський, Альбрехт Пруссський, Йоганн Альбрехт Бранденбурзький. Захист Аугсбурзького віросповідання і звільнення Філіпа Гессенського були визначені як головні цілі змовників²³. Але фактичним організатором опору Ю. Івонін визначає саме Моріца Саксонського, який протягом певного часу перебував у затінку²⁴.

Ф. Бланкмайстер пояснює дії Моріца неприйнятністю для саксонського курфюрста зведення нанівець здобутків попередньої діяльності реформаторів внаслідок реалізації положень Аугсбурзького та Лейпцизького інтеримів²⁵. Однак, на нашу думку, таке тлумачення виглядає непереконливим. Варто взяти до уваги, зокрема, ту обставину, що Лейпцизький інтерим був прийнятий за безпосереднього сприяння Моріца — отже, принаймні на певному етапі, цей документ відповідав інтересам правителя Саксонії. Висновок Ф. Бланкмайстера: «Усі очі були спрямовані на нього [Моріца — С.К.] як на рятівника Євангелія»²⁶ більшою мірою виглядає даниною пошани політичному діячеві з боку представника протестантської історіографії XIX ст., ніж реальною оцінкою з боку лютеранської громадськості XVI ст. В очах останньої новоспечений курфюрст, холоднокрівно залишив своїх соратників за Шмалькальденським союзом і перейшов до лав імператорського табору, лише за два роки до того постав «Іудою з Мейссена»²⁷. Навряд чи покращення ставлення до курфюрста з боку саксонського суспільства могло протягом короткого проміжку часу досягти рівня всезагальної беззастережної віри «рятівникові» — і навряд чи подібна віра

²¹ Прокопьев А.Ю. Династия и репутация: имперские князья в кризисах раннего Нового времени / А.Ю. Прокопьев // К 400-летию Дома Романовых. Монархии и династии в истории Европы и России: Сборник материалов международной научной конференции: в 2 ч. — Ч. 1. — СПб.: Скифия-Принт, 2013. — С. 123–124.

²² Wartenberg G. Die Entstehung der sächsischen Landeskirche von 1539 bis 1559... — S. 86.

²³ Jung M.H. Reformation und Konfessionelles Zeitalter (1525–1648) / M.H. Jung. — Göttingen: Vandenhoeck und Ruprecht, 2012. — S. 174.

²⁴ Ивонин Ю.Е. Саксония, Англия и Франция во второй половине XVI — начале XVII века... — С. 125.

²⁵ Blanckmeister F. Sächsische Kirchengeschichte / F. Blanckmeister. — Dresden: Sturm und Co, 1868. — S. 115.

²⁶ Ibid.

²⁷ Die Reaktion der Öffentlichkeit auf das Vorgehen von Moritz / R.A. Müller (Hg.) // Deutsche Geschichte in Quellen und Darstellung. — Stuttgart: Reclam, 2001. — Bd. 3. — S. 454.

відіграла б для Моріца вирішальну роль поза урахуванням реальної політичної кон'юнктури в державі та за її межами.

На нашу думку, поступова активізація союзної політики, здійснювана Моріцем за підтримки придворних радників, насамперед стала відповіддю саксонського курфюрста на обмеження з боку імператорської влади. За наявної суспільно-політичної ситуації у Священній Римській імперії нейтралітет навряд чи був можливим для Моріца: він повинен був вирішити, чи можливо розраховувати, по-перше, на перемогу князівської опозиції, а по-друге — на звільнення в такому випадку ув'язненого курфюрста Йоганна Фрідріха, який прагнув повернути собі колишні володіння в Саксонії. Зрозуміле небажання реалізації останнього варіанта подій і прагнення Моріца перехопити ініціативу, на нашу думку, могли сприяти його приєднанню до змовників.

Перехід правителя Саксонії на бік опозиційного князівського угруповання, на думку Х. Смолінські, позначив початок заключної фази політики Моріца, що слугувала захисту його попередніх здобутків²⁸. Однак варто вказати, що цілі саксонського курфюрста виглядали більш далекосяжними, ніж просте бажання зберегти завойовані позиції. Х. Рудольф зазначає, що характерною рисою діяльності Моріца Саксонського періоду 1547–1553 рр. було посилення зовнішньополітичної активності курфюрста²⁹. Спочатку зовнішньополітичний курс Моріца тяжів до чеського й австрійського короля Фердинанда, який конфліктував з імператором Карлом V. Влітку 1549 р. Моріц і Фердинанд здійснили взаємні відвідини, що сприяло зростанню довіри між правителями, зміцнивши традиційно добросусідські стосунки між Саксонією й Чехією. Важливу роль у подальшій зовнішній політиці Моріца Саксонського також відіграло його перебування в Італії, де курфюрст зустрівся з феррарським герцогом Ерколе II д'Есте — союзником Французького королівства. Можливо, ця зустріч вплинула на рішення Моріца використати конфлікт між Карлом V та французьким королем Генріхом II для досягнення власних цілей³⁰.

На наш погляд, з 1550 р. зовнішньополітична активність курфюрста Моріца виразно набуває форм участі в підготовці виступу проти імператорської влади. Підтримка, надана цьому виступу з боку Генріха II, була зумовлена реальною загрозою, яку становило підпорядкування німецьких територіальних князів Карлу V для Франції: внаслідок цього баланс сил міг порушитися на користь імператора. Тому Генріх II, який переслідував протестантів у себе в країні, став висловлювати невдоволення політикою Карла V в Німеччині. Зміцнення кня-

²⁸ *Smolinsky H.* Albertinisches Sachsen / H. Smolinsky // Die Territorien des Reichs im Zeitalter der Reformation und Konfessionalisierung. Land und Konfession 1500–1600. — Münster: Aschendorff, 1990. — Bd. 2. — S. 20.

²⁹ *Rudolph H.* Moritz von Sachsen — Formen und Funktionen der Herrschaftsrepräsentation eines Fürsten an der Zeitenwende / H. Rudolph // Fürsten an der Zeitenwende zwischen Gruppenbild und Individualität. Formen fürstlicher Selbstdarstellung und ihre Rezeption (1450–1550). — Ostfildern: Thorbecke, 2009. — S. 371.

³⁰ *Winter C.* Sachsen als europäische Großmacht? Moritz von Sachsen als Führer der Opposition gegen Kaiser Karl V / C. Winter // Denkströme. Journal der Sächsischen Akademie der Wissenschaften. — 2010. — H. 4. — S. 113.

жого територіалізму у Священній Римській імперії, по суті, було гарантією безпеки французьких кордонів на сході і відволікало імперську владу від більш активної політики в Італії, що давало французькій монархії більшу свободу рук як на кордоні з Нідерландами, так і в італійських землях³¹. Рішення Моріца щодо укладання коаліції з Францією зіткнулося з певним ризиком, оскільки попередні переговори не залишилися непоміченими при дворі імператора, проте, імовірно, не були оцінені ним належним чином³². Незважаючи на загрозу розкриття змови і втрату здобутого раніше статусу, Моріц продовжує зближення з Францією, що засвідчує його прагнення до виходу на рівень повноправного політичного суб'єкта.

У травні 1551 р. до Франції були відправлені послы Моріца Саксонського. Оскільки Генріх II прагнув створення антигабсбургського союзу, суперечності між Францією та Саксонією були владнані. Моріц підтримав повсталих князів і 15 жовтня 1551 р. приєднався до змови в Лохау, яка мала на меті розпочати війну проти імператора в союзі з французьким королем. Остаточну угоду було укладено в Шамборі 15 січня 1552 р.³³ Під час зустрічі Моріца Саксонського з Генріхом II було досягнуто згоди щодо військової підтримки князівської коаліції з боку французьких військ. В обмін за цю підтримку до Франції переходили військові фортеці Мец, Туль, Верден та Камбре, що забезпечувало взяття під контроль територій Лотарингії.

Перебіг подій «князівської війни» 1552 р. та її наслідки, що вплинули на подальший процес лютеранської конфесіоналізації, великою мірою були визначені активністю Моріца Саксонського. Його війська захопили декілька важливих населених пунктів на півдні Німеччини і просунулись до австрійських провінцій, що сприяло переходу стратегічної ініціативи на бік князівського угруповання. Під тиском саксонських військ імператор вимушений був відступити до Тіролю, щоб не потрапити до полону, а звідти, коли війська Моріца 23 травня 1552 р. увійшли до Інсбрука, виїхав у Віллах. Ці дії зумовили завершення конфлікту на користь князівського угруповання.

У червні 1552 р. Моріц Саксонський брав участь у мирних переговорах, які відбувалися в Пассау, прагнучи гарантувати реалізацію політичних інтересів територіальних правителів. Пассауський договір, підписаний у серпні 1552 р., скасовував Аугсбурзький інтерим і визнавав лютеранство³⁴. Водночас цей документ заклав основи для подальшого врегулювання конфесійно-політичної ситу-

³¹ *Ивонин Ю.Е.* Карл V Габсбург / Ю.Е. Ивонин // Вопросы истории. — 2007. — № 10. — С. 61.

³² *Herrmann J.* Einführung. Die Ereignisse vom 26. Mai 1548 bis zum 8. Januar 1551 / J. Herrmann, G. Wartenberg // Politische Korrespondenz des Herzogs und Kurfürsten Moritz von Sachsen. — Berlin: Akad.-Verl., 1992. — Bd. 4. — S. 35.

³³ *Ивонин Ю.Е.* О месте протестантских княжеств Германии в системе европейской политики первой половины XVI в. (Саксония и Франция) / Ю.Е. Ивонин // Вопросы германской истории. Политическое развитие — неизученные проблемы: Межвуз. сб. науч. тр. — Днепропетровск: ДГУ, 1990. — С. 11.

³⁴ История Германии : учеб. пособие для студентов вузов / под общ. ред. Б. Бонвеча, Ю.В. Галактионова. — Кемерово: Кузбассвузиздат, 2005. — Т. 1. — С. 234.

ації в масштабах імперії, зокрема, обмеживши секуляризацію церковного майна і зафіксувавши новий устрій імперського камерального суду³⁵. Тому угода в Пассау може бути названа своєрідною передмовою до майбутнього Аугсбурзького миру.

Обставини склалися таким чином, що після перемоги у «князівській війні» Моріц перебував у статусі лідера серед німецьких територіальних правителів протягом нетривалого часу. У битві під Зіверсгаузенем 9 липня 1553 р., під час територіального конфлікту з бранденбурзько-кульмбаським маркграфом Альбрехтом Алквіадамом у нижньосаксонському регіоні, саксонський курфюрст отримав смертельне поранення і за два дні пішов з життя. Однак, незважаючи на загибель правителя, Саксонія не втратила значення політичного центру Священної Римської імперії, відновленого нею на початку 50-х рр. XVI ст. Брат Моріца Август, який успадкував титул саксонського курфюрста, протягом свого тривалого правління (1553–1586 рр.) проводив політику в напрямках, які були в загальних рисах визначені за часів володарювання його попередника.

Таким чином, політична діяльність курфюрста Моріца Саксонського у 1547–1553 рр. була насичена важливими подіями: підготовка й ухвала Лейпцизького інтериму, реформи системи державного управління, переговори з представниками сусідніх держав, ведення бойових дій. Спрямованість його політики може бути визначена як курс на зростання політичної значущості курфюршества Саксонського — від однієї з провідних територій Священної Римської імперії, якою Саксонія була за часів правління попередників Моріца, до держави, що відіграла б активну роль у міжнародних відносинах. Діяльність Моріца безпосередньо вплинула на подальший розвиток Саксонії, виявивши необхідність укладання політичних союзів як на імперському, так і на загальноєвропейському рівні. Короткий, але бурхливий період перебування Моріца на курфюршеському престолі помітно змінив конфесійно-політичну ситуацію. Збереження євангелічного віросповідання на території курфюршества Саксонського стало важливим досягненням лютеранської конфесіоналізації, забезпечивши майбутній розвиток цього регіону як важливого центру євангелізму. Перспективою подальшого дослідження є визначення впливу лютеранської конфесіоналізації на суспільно-політичне життя Саксонії після укладання Аугсбурзького релігійного миру.

POLITICAL ACTIVITY OF MAURICE, ELECTOR OF SAXONY IN 1547–1553 IN THE CONTEXT OF THE LUTHERAN CONFESSIONALIZATION

Sergiy Karikov (Candidate of Historical Sciences, Associate Professor, National University of Civil Defence of Ukraine, karsan2002@mail.ru)

The article deals with main lines of the political activity of Maurice, Elector of Saxony. Maurice's approaches to the solution of confessional and political problems,

³⁵ *Hauschild W.-D.* Lehrbuch der Kirchen- und Dogmengeschichte / W.-D. Hauschild. — Gütersloh: Chr. Kaiser, 2005. — Bd. 2. — S. 155.

relations with the imperial power, foreign contacts are characterized. Causes of participation of Maurice of Saxony in a conspiracy of princes against Charles V are determined. The conclusion about increase of political importance of the Electorate of Saxony in the Lutheran confessionalization is made.

Keywords: *Maurice, Elector of Saxony, Emperor Charles V, confessionalization, Reformation, Electorate of Saxony, Holy Roman Empire, interim.*